

λάδι γνώμη, και είναι αδύνατον να μη πραγματοποιηθῇ πεποιθήσιν μόνον απαιτεῖται να ἔχωμεν εἰς τὰς βουλὰς τῆς Θείας προνοίας, ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους τῆς παιρίδος, ἀπεριόριστον σέβας εἰς τὸν συνταγματικὸν ἡμῶν Βασιλέα και ἐλπίδα μόνον εἰς τὰς δυνάμεις μας και εἰς τὰς προσπάθειάς μας.

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΝ ΟΛΛΑΝΔΑ.

Σκηναὶ και ἀπομνημονεύματα γεωργικῆς περιηγήσεως.

1. Αἱ γαμηλαὶ γαῖαι.

Τὸ Βέμστερ, ἡ χλοερὰ περιοχή τῆς Φρόισης
και τὸ Ὄβερ-Υτσελ.

Ὅπως ὁ ἱστορικὸς, οὕτω και ὁ οἰκονομολόγος, ὁ πατῶν τὸν πόδα του ἐπὶ τοῦ Ὀλλανδικοῦ ἐδάφους, δὲν δύναται να μὴ κυριευθῇ ἀπὸ αἴσθημα ἐκπλήξεως και σεβασμοῦ, ὅταν ἀναλογισθῇ τὸν τρόπον, καθ' ὃν τὸ ἔδαφος τοῦτο, τὸ τοσάκις ἀπὸ τὰς ἐπιδρομάς τῶν ξένων διασωθὲν, κατεκτήθη ἐν ἀρχῇ ἐπὶ τῆς θαλάσσης και τῶν ἄμμων. Εἰς ὅλας τὰς χώρας, ἔνθα ἀποκατεστάθη ὁ ἄνθρωπος, ἤρκει πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ὑπάρξεώς του να ὠφελθῇ ἀπὸ τὰ μέσα, τὰ ὅποια ἡ φύσις τῷ προσέφερεν. Ἐν Ὀλλάνδᾳ ὅμως ἔλειπε τὸ πᾶν, ὡς και αὐτὴ ἡ γῆ, τὴν ὅποιαν ἐδέησε να δημιουργήσῃ, και ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰ ὕδατα και διὰ τερασιῶν ἔργων να τὴν προφυλάξῃ ἀπὸ τὴν ἐπάνοδον τρομερῶν καταστροφῶν ἡ Ζηλανδία ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ θυροῦ αὐτῆς συμβολικὸν λέοντα, ὅστις ὑπερπιδῶν δι' ὑπερπφάνου κινήσεως τὰ ἔτοιμα να τὸν καταπίωσι κύματα φέρει τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν «*luetion et emergo* παλαιῶν και ἐπιπλέω»· αἱ λέξεις αὗται συγκεφαλαιοῦσι θαυμασίως ὅλην τὴν ἱστορίαν τῆς Ὀλλάνδας και πρὸ πάντων τῆς γεωργίας αὐτῆς· πηλαίειν, παλαίειν ἀκαταπαύστως και διὰ νικηφόρου πάλης ὑφίστασθαι.

Τὸ ἔδαφος τῆς Ὀλλάνδας παρουσίαζεν εἰς τοὺς πρώτους αὐτῆς κατοίκους μέγαν σωρὸν ἄμμου, ποικιλλόμενον κατὰ διαστήματα ἀπὸ τέλματα και καλυπτόμενον ἐν καιρῷ παλιφόριος

ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης· τὰ ὀρυκτικὰ ὕδατα τῶν τριῶν μεγάλων ποταμῶν, οἵτινες διέρχονται διὰ τῆς χώρας ταύτης, ἐπλημμύρουν, μετεσχημάτιζον, μετεκίνουν καὶ διέκοπτον καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις ἐνταῦθα μὲν τὰς ἀμμώδεις ἐκτάσεις, τὰς ὁποίας οἱ ἀνεμοὶ μετέθετον καὶ ἐκύλιον ἀπὸ τόπου εἰς τόπον· ἀλλαχῶ δὲ τὸν μόνον συμπηγνέντα βόρβορον, τὸν ὅποιον κατέθετον καὶ ἀφήρουν ἀλληλοδιαδόχως τὰ κύματα· καὶ ἄλλοτε μὲν ἀνεφαίνοντο σπογγώδεις πεδιάδες, ἐπὶ τῶν ὁποίων μόνον ἠδύνατο νὰ πατήσῃ ἀνθρώπινος ποὺς καὶ αἱ ὁποῖαι ἐφαίνοντο καταδεδικασμένοι εἰς αἰώνιον στείρωσιν· ἄλλοτε δὲ παρουσιάζετο τὸ ἔδαφος ἀμφίβολον καὶ αἱ ἄκται ἐπαμφοτερίζουσαι εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἠδύνατό τις μῆτε νὰ πλεύσῃ μῆτε νὰ περιπατήσῃ· ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ὑπῆρχε παντελὴς ἔλλειψις σιδήρου, μετ' ἄλλων, λίθων, καὶ παντὸς πρὸς οἰκοδομὴν ἀναγκαίου ὕλικου. Τούτου ἕνεκα οἱ ἀρχαῖοι ἐκ Μεσημβρίας περιηγηταὶ οἱ ἐπισκεφθέντες τὴν χώραν ταύτην, Θρασέας ὁ Μασσαλιώτης ἐν πρώτοις καὶ ἀκολούθως ὁ Πλίνιος, φαίνονται ὑπὸ μυστηριώδους τρόμου κατειλημμένοι, ὅταν περιγράφωσι τὴν κατάστασιν τῶν αὐτοχθόνων, ἠναγκασμένων νὰ ζῶσι παρὰ τὰς ὄχθας τῆς ἀρκτικῆς ταύτης θαλάσσης, τῆς ὁποίας τὰ μεγάλα κύματα καὶ ὁ σκοτεινὸς οὐρανὸς ἐφανέρονον κατ' αὐτοὺς τὸ πέρασ τοῦ κατοικημένου κόσμου· ἡ παράδοξος αὕτη χώρα ἐκατοικεῖτο τότε ἀπὸ οἰκογενεῖας τινὰς ἀλιέων, οἱ ὅποιοι ἐν καιρῷ παλιρροίας κατέφευγον εἰς γηλόφους ἢ εἰς καλύβας, σπηριζομένας ἐπὶ πάλων καὶ οἱ ὅποιοι ἔζων ἀπὸ τὴν ἄγραν τῶν ἰχθύων καὶ ἀπὸ τὰ ὠά, ἅτινα κατέθετον ἐν ἀναριθμητῷ ποσότητι τὰ θαλάσσια πτηνὰ ἐπὶ τῆς ἄμμου. Καὶ ὅμως οἱ ἀπόγονοι τῶν πτωχῶν τούτων οἰκογενειῶν ἐσχημάτισαν τὰς ὑπερηφάνους φυλάς τῶν Βατάβων καὶ Καύκων καὶ ἀφοῦ κατέκτησαν βῆμα πρὸς βῆμα καὶ ἐγονιμοποίησαν τὸ ἔδαφός των, ἠδυνήθησαν νὰ ἀνεύρωσιν ἱκανάμεσα καὶ ἐνέοργειαν, δι' ὧν ἀπέωθησαν δις τὸν ἐπαπειλοῦντα τὰς ἐστίας των δεσποτισμὸν καὶ ἔδωκαν τὸ σύνθημα τῆς χειραφετήσεως τῶν νεωτέρων λαῶν, θεμελιώσαντες τὴν ἰδίαν ἐαυτῶν ἐλευθερίαν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι εἰς τὸ ἐμπόριον ὀφείλονται κυρίως τὸ μεγαλεῖον καὶ τὰ πλοῦτη τῆς Ὀλλάνδης, ἀλλὰ πρὸς ἀπελευθέρωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν πόλεων, ἐν αἷς ἀνεπτύσσετο τὸ ἐμπόριον, ἦτον ἀνάγκη νὰ στερεωθῇ ἡ γῆ καὶ νὰ κατασταθῇ παραγωγὸς ἀφθόνων καρπῶν, ταῦτα δὲ κατωρθώθησαν δι' ἀκαταπάσττων προσπαθειῶν, διὰ πολυμηχάνου τέχνης, καὶ δι' ἀπαριθμήτου πρὸς καταδάμασιν τῶν στοιχείων ἐπιμονῆς. Ὅλος ὁ

κόσμος γνωρίζει τὴν ἄπειρον ἐργασίαν τῶν προχωμάτων, δι' ὧν προφυλάττεται ἀπὸ τὰς πλημμύρας μέγα μέρος τοῦ τόπου, ἢ δὲ ἀπὸ τοῦ ὠκεανοῦ κατάκτησις τοῦ ἐδάφους ἐκπλήττει τὴν φαντασίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἡ γονιμοποίησις τῆς ἄμμου καὶ τῆς τιτάνου ἀπῆλθισεν ἔτι μεγαλητέρους κόπους· εἰς πολλὰ μέρη τὸ παραγωγικὸν στρώμα ἐσχηματίσθη, ὅπως γίνεται εἰς τοὺς κήπους, ἐκ τῆς ἀναμίξεως διαφόρων ἀπὸ μακρυνούς τόπους μεταφερθεῖσων γαιῶν καὶ ἐδῶ μὲν ἀνώρουζαν ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τῆς γῆς τὴν ἄμμον διὰ νὰ τὴν ἀναμίξωσι μὲ τὴν τιτανώδη ἐπιφάνειαν· ἀλλαχοῦ δὲ μετέφερον ὀλοκλήρους σωρούς ἄμμου καὶ τοὺς διεσχόρπισαν ἐπὶ θαλασσῶν λειμώνων· εἰς τινὰ δὲ μέρη ἐξέβαλον ἀπὸ τὰ βάθη τῶν ὑδάτων τιτανώδη χώματα διὰ νὰ τὰ ἀναμίξωσι μὲ ἀμνώδεις γαίας ἢ ἀφῆρσαν τὴν ἄργιλον διὰ νὰ δώσωσιν εἰς τὸ ἔδαφος νέαν γονιμότητα. Ἀλλὰ πόσοι κόποι ἀπαιτοῦνται πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς διὰ τοσοῦτων ἐντέχνων καὶ ἐπιμόνων προσπαθειῶν προπαρασκευασθείσης ταύτης γῆς! ἐπειδὴ διαλύεται καὶ κατακάθεται εὐκόλως ὅπου ἡ ῥοὴ τῶν ὑδάτων τὴν ἐγγίση, ἐδέησε νὰ τὴν προφυλάξωσιν μὲ πάλους καὶ σανίδας, μὲ πλέγματα καὶ δέματα ξύλων ἢ μὲ τοῦβλα καὶ διάφορα ἄλλα μέσα· οὕτω, ἐν ᾧ διὰ νὰ καταστήσῃ τις γνωστὴν τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν ἄλλων τόπων, ἀρκεῖ νὰ εἴπῃ πῶς καλλιεργεῖται ἡ γῆ, ἐνταῦθα εἶναι ἀνάγκη νὰ καταδείξῃ τις καὶ πῶς ἐσχηματίσθη.

Ἡ τάξις, τὴν ὁποίαν θέλομεν ἀκολουθήσει εἰς τὴν μελέτην τῆς Ὀλλανδικῆς γεωργίας, μᾶς διαγράφεται ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν γεωλογικὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους· ἐν πρώτοις θέλομεν ἐπισκεφθῆ τὰς ἐκ προχώσεων σχηματισθείσας καὶ παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς θαλάσσης εὐρισκομένας γαίας· ἀκολουθῶς τὰς ὑψηλοτέρας, τῶν ὁποίων ἡ ὑπαρξίς ἀποδίδεται εἰς τὸν κατακλυσμὸν, καὶ ἐπὶ τέλος τὴν ὁμορον τοῦ Βελγίου χώραν τοῦ Λιμβούργου, ἧτις θεωρεῖται ἡ ἀρχαιότερα πασῶν τῶν ἄλλων.

Α'.

Αἱ ἐκ προχώσεων σχηματισθεῖσαι γαῖαι ἐκτείνονται καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν αἰγιαλῶν καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποτιζόντων τὰς Κάτω χώρας μεγάλων ποταμῶν, προστατευόμεναι ἀλλαχοῦ μὲν ἀπὸ τεχνητὰ προχώματα· ἀλλαχοῦ δὲ, ἀπὸ σωρούς ἄμμου ἢ ἀπὸ νησιδία, τὰ ὅποια εἰς τινὰ μέρη σχηματίζουσι σει-

ρὰν ὀχυρωμάτων προωρισμένων νὰ συντρίβωσι τὰ ὀρηκτικὰ κύματα. Ἡ ζώνη αὕτη, ἐν ἣ περικλείονται καὶ μεγάλαι ἐκτάσεις τιτανώδους ἐπιφανείας, ἀποτελεῖ ὡς ἔγγιστα τὸ ἥμισυ τοῦ Ὀλλανδικοῦ ἐδάφους, ἧτοι 15,000,000 στρέμματα, περιλαμβάνει δὲ ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ζηλανδίας καὶ τῆς μεσημβρινῆς καὶ ἀρκτικῆς Ὀλλάνδας ἐκτεινομένη εἰς μέγα μέρος τῆς Φρίσης, Γρενίγγης, Ὁβερ-υssel καὶ Γουέλδρας· ἐκ τῆς ἐντελῶς ὀριζοντείου θέσεώς τοῦ ἐδάφους ἀποδεικνύεται σαφῶς, ὅτι ἐσχηματίσθη εἰς τὸ βάθος ἀκινήτων ὑδάτων καὶ ὅτι δὲν ὑπέστη ἀκόμη οὐδεμίαν μεγάλην μετατόπισιν οὔτε ἀνύψωσιν τινα ἐκ τῶν προερχομένων ὑπὸ τῶν κεντρικῶν δυνάμεων τῆς γῆς· ὀφείλει δὲ τὴν γέννησιν τῆς εἰς τοὺς τρεῖς μεγάλους ποταμοὺς Ἑσκότ, Μέσσην καὶ Ρῆνον, οἵτινες ἔχουσιν ἐν αὐτῇ τὰ πολυπληθῆ στόμιά των. Ἐκ τῶν ποταμῶν τούτων ἐσχηματίσθη ἀκανόνιστόν τι δέλτα συνέπεια τῶν ἰδίων φυσικῶν νόμων, ἐξ ὧν ἐσχηματίσθησαν τὰ δέλτα τοῦ Νείλου, τοῦ Πάδου καὶ τοῦ Μισισσιπῆ. Γνωστὸν εἶναι, ὅτι τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν σύρουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον βαρῆα σώματα ἀναλόγως τῆς μεγάλης ἢ μικρᾶς ταχύτητος, μετὰ τὴν ὁποίαν ρέουσιν, ἐπεὶ δὲ οἱ διερχόμενοι διὰ τῶν κάτω Χωρῶν ποταμοὶ, ἅμα φθάσωσιν ἐκεῖ, δὲν ἔχουσι σχεδὸν καμμίαν κλίσιν, τὸ ρεῦμα αὐτῶν καθίσταται βραδύτατον καὶ δὲν δύναται νὰ σύρῃ εἰμὴ σμικρότατα ἀντικείμενα, οἷον ὀλίγην λεπτοτάτην ἄμμον καὶ ἄργιλον διαλελυμένην εἰς μικροσκοπικὰ μόρια, ἅμα δὲ τὸ γλυκὺ ὕδωρ συναντηθῆ μετὰ τὸ ἄλυρόν τῆς θαλάσσης, τὸ ρεῦμα σταματᾷ καὶ αἱ ἐν αὐτῷ περιεχόμεναι ὕλαι κατακάθηνται σχηματίζουσαι ὀριζόντια στρώματα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σχηματίζονται αἱ πλούσιαι ἐκεῖναι προχώσεις διὰ τῆς λεπτοτάτης ἀργίλου, τὴν ὁποίαν φέρουσι οἱ τρεῖς ποταμοὶ, συνεισφέρουσι δὲ τὸ μέρος των εἰς τὸν σχηματισμὸν αὐτῶν οἱ ἠφαίστειοι λόφοι τοῦ Ρῆνου, αἱ διαβρώγες τῆς Ἀρδένης καὶ τὰ ὄρη τῆς Ἑλβετίας. Ἀνερχόμενος εἰς τὸ Φωλρὸν καθηγητῆς τις τοῦ Ὀλλανδικοῦ Πανεπιστημίου ἀνεγνώρισεν ἐπὶ τῶν βράχων τὸν λιανόλιθον, ὃν εἶχε παρατηρήσει εἰς τὰ τέλματα τοῦ Ἰσέλ.

Ἡ διὰ τοιούτων προχώσεων σχηματισθεῖσα γῆ, ἐνομοίεται οἰκοθεν, δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίῃ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης· ὅλη ἡ ἀργιλώδης ζώνη δὲν ὑψοῦται πλέον τοῦ ἐνὸς μέτρου ἀπὸ τὴν μέσσην ἐπιφάνειαν τοῦ Ἀμστελοδάμου καὶ ἐπομένως ἐν καιρῷ παλιρροίας ἡ ἀρκτικὴ θάλασσα ἤθελε τὴν καλύπτει εἰς

όλοκλήρου μὲ τὰ κύματα τῆς Τριήματα μάλιστα τινὰ εἶναι πολὺ χαμηλότερα τῆς ἐπιφανείας ταύτης, οἷον ἡ λίμνη τοῦ Ἄρλεμ, ἥτις εἶναι χαμηλότερα κατὰ 4 μέτρα, τὸ Βιεραμβάχ κατὰ 5 καὶ τὸ Ζουϊδελάς κατὰ 5,60· μέρος τῶν χαμηλῶν τούτων γαιῶν προστατεύεται ἀπὸ τοὺς σωρούς τῆς ἀμμου, ἄλλο δὲ ἀπὸ τὰ προχώματα, τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ ἀρχεται ἀπὸ τῶν πρώτων ἱστορικῶν χρόνων, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τοῦ 15^{ου} αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὰ τὰ τοιοῦτου εἶδους ἔργα, ὅσα ἀλληλοδιαδόχως ἐξετελέσθησαν. Ὁ Κ. Στάριγγ ἔκαμε τὸν κατάλογον αὐτῶν μετ' ὅλης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ ἐξαγόμενον ὅτι ἀπὸ τὸ 1500 μέχρι τοῦ 1858 κατεκτήθησαν ἐπὶ τῶν ὑδάτων 3,550,000 στρέμματα γῆς ἐξαιρέτου ποιότητος. Ὁ κατάλογος τῶν ὠφελίμων τούτων κατακτήσεων, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἐχύθη οὐδὲ ῥανίς αἵματος, ἀποδεικνύει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ὀλεθρίαν τοῦ πολέμου ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν προόδων τῆς γεωργίας καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἔκτακτον ὠθησιν, τὴν ὁποίαν δίδουν εἰς αὐτὴν οἱ χρόνοι τῆς εἰρήνης. Κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἐνώσεως ὄλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ὀλλανδίας ὑπὸ τὸ σκήπτρον Καρόλου τοῦ Ε', μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῶν κατὰ τῆς Ἰσπανίας ἐχθροπραξιῶν χρονικὴν περιόδον ἀπεκτῶντο ἐτησίως 6,210 στρέμματα, ἐφ' ὅσον δὲ διήρκουν οἱ θρησκευτικοὶ πόλεμοι καὶ ἡ κατὰ τοῦ 14^{ου} Λουδοβίκου πάλιν ὁ ἐτήσιος μέσος ὅρος κατέβη εἰς 170—840 στρέμματα, ἐνῶ ἀπὸ τοῦ 1815—1858 ἀναβαίνει πάλιν εἰς 10,660. Ἐὰν δὲ δὲν συμβῆ κατὰ πτωσίς τις τῆς γῆς, (διὰ τὸ ὅποιον οὐδεὶς ὑπάρχει φόβος), ἡ θραδεία μὲν ἀλλ' αἰώνιος ἐργασία τῆς φύσεως, βοηθούμενη ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἀνθρώπου, θέλει ἐξακολουθήσει, πληροῦσα ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ ἀβαθῆ τῆς θαλάσσης ὕδατα, νὰ προσθέσῃ νέας καὶ ἐπίσης εὐφόρους γαίας εἰς τὴν πάντοτε αὐξάνουσαν περιοχὴν τῶν Κάτω Χωρῶν. Ἐν ᾧ ἐν Ἑλβετία, ἐνθα πηγάζουσιν οἱ ποταμοὶ, εἶδομεν παλαιοὺς ἀγρούς μεταβληθέντας εἰς ὄρη νὰ καταστραφῶσι καὶ νὰ διαλυθῶσιν εἰς κόνιν, εἰς τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν δυνάμεθα νὰ σπουδάσωμεν τὴν διάπλασιν νέων γαιῶν, αἱ ἁπλοῖαι ἴσως μίαν ἡμέραν θέλουν σχηματίσει καὶ βάσεις νέου συστήματος ὑψωμάτων· ἐν ᾧ δὲ κατ' ἔτος αἱ νομαὶ τῶν Ἄλπεων ἐλαττοῦνται αἱ τῆς Ὀλλανδίας αὐξάνουσιν.

Ἡ ἀργιλώδης ζώνη εἶναι ἡ μᾶλλον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν γνωστή, καθὸ περιέχουσα τὰς κυριωτέρας πόλεις, οἷον τὴν Φλεσίγγην, τὸ Μιδελβοῦργον, τὸ Ροτερδάμ, τὸ Δέλετ, τὴν Λαχόην,

τὸ Ἄρλεμ, τὴν Δεῦδην, τὸ Ἀμστελόδαμον, τὴν Λεεβόρδην, τὴν Γρονίγγην, κτλ. Ὁ δὲ πληθυσμὸς τῆς ζώνης ταύτης εἶναι πυκνότερος τῶν ἄλλων, διότι ἦτο γονιμωτέρα καὶ ἐπιτηδαιοτέρα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου ἔνεκα τῆς προσεγγίσεως τῆς θαλάσσης καὶ τῆς πληθύος τῶν διωρύγων, αἱ ὁποῖαι τὴν διατέμνουσι καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις· ἐκ ταύτης πηγάζει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ κυριωτάτου μέρους τῆς χώρας Ὀλλάνδα (hollande) διότι τὸ ὄνομα τοῦτο hol-land σημαίνει κοίλην γῆν, καὶ τῶντι εἶναι κοίλη, διότι διατρέχων τις τὴν χώραν ἐλέπει πανταχόθεν ποταμοὺς καὶ διώρυγας ὑψηλοτέρας τῶν πεδιάδων, τὰ δὲ πλοιάρια πλέοντα ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τῶν εἰς τὰ λειβάδια νεμομένων ἀγελάδων. Τούτου ἔνεκα οἱ κρίνοντες ἐκ πρώτης ὄψεως περὶ τῆς χώρας ταύτης ἐφαντάσθησαν ὅτι ὅλη ἡ Ὀλλάνδα εἶναι ἐν εὐρύχωρον λειβάδι, ὅπερ ὅμως δὲν εἶναι καθόλου ἀληθές, καθόσον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ζώνην τῶν προχώσεων μέγα μέρος καὶ μάλιστα τὸ εὐφορώτερον εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὸ ἄροτρον, μένει δὲ εἰς κατάστασιν διηνεκοῦς λειβαδίου τὸ ελαφρότερον καὶ ὑγρότερον, καὶ τοῦτο θέλομεν ἐν πρώτοις ἐπισκεφθῆ.

Ὁ δὲ διὰ τοῦ Ρότερδάμ. εἰς τὰς Κάτω Χώρας εἰσερχόμενος περιηγητὴς καὶ προχωρῶν πρὸς ἄροτρον μέχρι τῆς ἐσχατιᾶς τοῦ Ἑλδερ, διέρχεται δι' ἀδιαλείπτου σειρᾶς χαμηλῶν λειβαδιῶν, ἅτινα γέμουσιν ἀπὸ μεγαλοπρεπῆ κτήνη, οἶον ἵππους, κριοὺς, βόας καὶ χοίρους. Ἡ χώρα αὕτη εἶναι ἀρκετὰ γνωστὴ, διότι ὄχι μόνον ζωγράφοι Ὀλλανδοὶ πολλάκις τὴν ἐσχεδιογράφησαν, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ συγγραφεῖς, ὅσοι ἠθέλησαν νὰ γράψωσι περὶ Κάτω Χωρῶν, ἐκ τῆς περιγραφῆς αὐτῆς ἤρχισαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡμεῖς ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῆς περιηγήσεώς μας ὀφείλομεν νὰ θεωρήσωμεν ἐγγύτερον τὰ πράγματα, παρακαλοῦμεν τὸν ἀναγνώστην νὰ διέλθῃ ἔμπροσθεν τοῦ Ἀμστελοδάμου καὶ νὰ μᾶς ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν ἑσθέρειον Ὀλλάνδαν, τὴν χαμηλὴν καὶ σχεδὸν βεβυθισμένην εἰς τὰ ὕδατα χερσόνησον ταύτην, ἡ ὁποία ἐκτείνεται μεταξὺ τῆς βορείου θαλάσσης δυτικῶς καὶ τῆς Ζουῦδεβζέας ἀνατολικῶς καὶ τὴν ὁποῖαν τὰ κύματα ἤθελον ἔγει διηρημένην εἰς πολλὰ νησίδια, εἰάν ἔλειπον τὰ διάφορα ἀμυντικὰ ἔργα, δι' ὧν ἐμποδίζεται ἡ ὀρμή των. Χωρὶς δὲ νὰ σταματήσωμεν ἐνταῦθα, ἅς διέλθωμεν παρὰ τὸ Ζανδάμ, ἔνθα διέτριβεν ὁ μέγας Πέτρος, καὶ παρὰ τὸ Βρόνου, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὡς πρωτότυπον τῆς ὀλλανδικῆς καθαριότητος, καὶ ἅς καταβῶμεν εἰς τὸ Βέμστερ, ἔνθα θέλομεν δυνηθῆ νὰ ἴδωμεν κατὰ τίνα

τρόπον ἐκτελείται ἡ ποιμενικὴ οἰκονομία εἰς ὅλον τοῦτο τὸ μέρος τῆς χώρας. Τὸ Βέμστερ εἶναι παλαιὰ λίμνη ἀποξηρανθεῖσα κατὰ τὸ 1608—1612 καὶ ἔχουσα τὴν ἐπιφάνειαν κατὰ 3 1/2 μέτρα χαμηλοτέραν ἀπὸ τὴν τοῦ Ἀμστελοδάμου· ἔνεκα δὲ τούτου τὰ ὕδρια ὕδατα δὲν δύνανται νὰ τρέξωσι, καὶ πρὸς ἐκκένωσιν αὐτῶν κατέφυγον εἰς ἀνεμομύλους, οἱ ὁποῖοι τὰ ὑψώουσιν εἴτε δι' Ἀρχιμηδεῖου τινὸς ἔλικος εἴτε δι' ἀντλίας καὶ τὰ μετοχετεύουσιν ἀκολούθως εἰς ἐξωτερικάς, καὶ μετὰ τῆς θαλάσσης συγκοινωνούσας διώρυγας· ἡ ἔκτασις τοῦ Βέμστερ ἀναβαίνει εἰς 7,000 στρέμματα, σχηματίζει δὲ περιοχὴν τεχνητῶς ἀπεξηραμμένην καὶ διοικεῖται, ὡς ἅπαντα τὰ τοιαῦτα ἐν Ὀλλανδᾷ κτήματα, ὑπὸ κομητάτου, ἐκλεγομένου ἀπὸ τοὺς γαιοκτῆμονας καὶ ἐπαρκούντος εἰς ὅλας τὰς ἀναγκαίας δαπάνας δι' εἰσφορῶν κατὰ στρέμμα ἐπιβαλλομένων. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ εἶναι διηρημένη εἰς τετράγωνα ἴσης ὡς ἔγγιστα ἐκτάσεως τὰ ὅποια σχηματίζονται ἀπὸ πλατεῖς χάνδακας, καθέτως διασταυρουμένους, καὶ ἔχοντας καθ' ὅλον αὐτῶν τὸ μῆκος λιθοστρωμένας καὶ ἐν καλλίστῃ καταστάσει διατηρουμένας ὁδοὺς, τὰ πάντα δὲ μεταφέρονται ἐκεῖ διὰ πλοιαρίων, οἶον ἢ κόπρος, τὸ χόρτον καὶ τὸ κατὰ πᾶσαν πρωΐαν καὶ ἐσπέραν ἀμελγόμενον γάλα· αἱ δὲ ὁδοὶ χρησιμεύουσι μόνον διὰ νὰ μεταφέρονται εἰς τὰς παρακειμένας πόλεις τὰ προϊόντα τῶν κτηνῶν, τὸ βούτυρον καὶ ὁ τυρὸς.

Εἰς τὸ Βέμστερ ἀριθμοῦνται 240 κτήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει 200—350 στρεμμάτων ἔκτασιν· Κτῆμα 300 στρεμμάτων διατηρεῖ 20 γαλακτοφόρους ἀγελάδας, 12—14 μόσχους, 30—40 κριοὺς, 8—9 χοίρους καὶ ἓνα ἵππον· εἰς τινα δὲ ἄλλα μέρη προσθέτουσι καὶ ἄλλα κτήνη, ἐκ δὲ τῶν πτηνῶν τρέφουσι κυρίως νήσσας, χήνας, καὶ κύκνους. Πρὸ τινων ὁμῶς ἐτῶν ἡ περιοχὴ αὕτη ἔτρεφεν 6,000 κερασφόρα ζῶα καὶ 400 ἵππους, ἧτοι ἐν χονδρὸν ζῶων ἀνὰ 10 στρέμματα. Δένδρα δὲν ὑπάρχουσι καθόλου, ἐξαιρέσει ὀλίγων πετελεῶν, λευκῶν, καὶ ἰτεῶν, τὰς ὁποίας βάλλουσι εἰς τὰ ἄκρα τῶν κτημάτων διὰ νὰ τὰ προφυλάττωσιν ἀπὸ τῶν βιαίων ἀνέμων· ἐντὸς τῶν νομῶν δύο ἀντικείμενα ἐλκύουσι κυρίως τὴν προσοχὴν τοῦ διαβάτου, πρῶτον μέγας τις ἰστός, εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὁποίου ὁ πελασγὸς κατασκευάζει τὴν φωλεάν του ἐπὶ τινος τροχοῦ, τὸν ὁποῖον θέτει ὁ ἀγρολήπτης διὰ νὰ ἐλκύῃ παρ' ἑαυτοῦ τὰς χελιδόνας, ὅταν ἐπανερχῶνται ἐκ τῶν πρὸς μεσημβρίαν μετανα-

στεύσειών των' και δεύτερον εἶδος τι ἐπιμήκους και καμπύλου στύλου, τὸν ὁποῖον χώνουσι εἰς τὴν γῆν και ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐν ἐλλείψει ἄλλων δένδρων, ἔρχονται αἱ ἀγελάδες και τρίβουσι τὴν ῥάχιν των. Ὁ στύλος οὗτος ἔχει παράδοξον σχῆμα ὁμοιάζον μὲ γιγαντῶδες ὄστουν προκατακλυσμαίου τέρατος, και τρωόντι εἶναι πλευρὰ φαλαίνης, ἀρχαῖον τρόπαιον τῶν νικῶν, τὰς ὁποίας ἐκέρδιζον οἱ Ὀλλανδοὶ ἄλιεῖς εἰς τὰς κατά τὴν ἀρκτικὴν θάλασσαν ἐκδρομάς των· αἱ πλευραὶ ὅμως αὐταὶ τῶν φαλαινῶν κατήνησαν σήμερον ἀντικείμενον πολυτελείας, διότι εἶναι σπάνιαι και τιμῶνται πολὺ. Ἡ προσοχὴ, μεθ' ἧς σπουδάζουσι τὰ ἐνστικτα τῶν ζώων, και ἡ προθυμία, τὴν ὁποῖαν καταβάλλουσι πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν των, ἀποτελοῦσι τὸν χαρακτήρα τῶν ἡθῶν και ἔχουσι μεγάλας συνεπειάς, διότι, διὰ τῆς σπουδῆς τῶν νόμων τῆς φύσεως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ν' ἀπολαύσει μεγαλειτέρας ὠφελείας ὁ βιομήχανος οὗτος λαὸς, ἠδυνήθη νὰ δημιουργήσῃ πλοῦτη εἰς τόπον, ἐνθα ἔλειπον τὰ πάντα.

Ἐν καιρῷ θέρους τὰ ποίμνια μένουσι νύκτα και ἡμέραν εἰς τὸν λειμῶνα, μόνον δὲ ἐπὶ τῶν νώτων τῶν ἐγκύων ἀγελάδων ρίπτουσι κάλυμμά τι διὰ νὰ τὰς προφυλάττωσιν ἀπὸ τοῦ ψυχος, τοῦτο δὲ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἀσειούς νὰ λέγωσιν, ὅτι ἐν Ὀλλάνδᾳ ἀπαντῶνται ἀγελάδες μὲ ἐπενδύτην· ὅταν τις ἐπισκέπτηται τὰς ἀγροικίας ταύτας, τὸ μέρος, ὅπερ ἡ σύζυγος τοῦ ἀγρολήπτου δεικνύει μεθ' ὑπερηφανείας, εἶναι ὁ σταῦλος· ὁ ἐξωτερικὸς αὐτοῦ τοῖχος, κτισμένος ἀπὸ τοῦβλα, εἶναι διατρυπημένος ἀπὸ σειρὰν μικρῶν θυρίδων, στολισμένων μὲ αὐλαίας ἐκ μουσελίνης, τὸ δὲ ταβάνι και τὸ διάφραγμα, τὸ ὁποῖον χωρίζει τὴν χορτοθήκην, εἶναι κατασκευασμένον ἐξ ἐλάτης τῶν ἀρκτικῶν χωρῶν, ἡ ὁποία λάμπει ἀπὸ καθαριότητα· τὸ ἔδαφος ἐστρωμένον ἀπὸ πλάκας, καλύπτεται ὑπὸ λεπτῆς και λευκῆς ἄμμου, ἐπὶ τῆς ὁποίας τὸ σάρωθρον τῆς οἰκονόμου διαγράφει ποικίλα σχέδια· ἐντὸς τῶν σταύλων τῶν ἀγελάδων βλέπει τις τεθειμένας κατὰ σειρὰν τραπέζας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι πολλακίας ἐκτεθειμένα σκευῆ ὀργυρᾶ και φαρφουρία τῆς Κίνας και Ἰαπωνίας, ἐπιμελῶς μεταβιβαζόμενα ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν ἀπὸ τοῦ ΙΖ' και ΙΗ' αἰῶνος· μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἀπαντῶνται πολλὰ σπάνια πράγματα, τὰ ὁποία ἤθελον κινήσει τὸν θαυμασμὸν παντὸς ἐραστοῦ τῶν ὠραίων τεχνῶν· ἀγχεῖα πλήρη ἀνθέων μὲ ζωηρὰ χρώματα και γεωργικὰ ἐργαλεῖα καθαρά και στίλβοντα συμπληροῦσι τὸν στολισμὸν. Εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς

οικίας υπάρχουν παρμεγέθη ἀρμάρια παλαιῦ σχήματος ἀπαντα πλήρη φορεμάτων μεταξωτῶν, πολυτελῶν κοσμημάτων καὶ λευκῶν ὑφασμάτων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦσι τὰ κληρονομικὰ πλούτη, ἐφ' ὧν καυχῶνται αἱ γυναῖκες. Αἱ ἀρχαῖαι ῥήσεις τῶν λαῶν τῆς ἀρκτου καὶ ἡ ἱστορία τῶν Γερμανῶν Βασιλέων κάμνουσι συχὰ λόγόν περὶ θησαυροφυλακείων· αἱ κυριώτεραι μάλιστα αὐλαὶ τῆς Γερμανίας ἔχουσι ἀκόμη καὶ σήμερον δωμάτιον θησαυρῶν· μείναντες πιστοὶ οἱ γαιωπόνοι Ὀλλανδοὶ εἰς τὰς παραδόσεις ταύτας τῶν ἀρχαίων χρόνων, ἀποδίδουσι μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν κτῆσιν πλουσίας συλλογῆς ἀργυρῶν σκευῶν, προτιμῶντες μετὰ τὴν θεραπείαν ὄλων τῶν ἀναγκῶν τῶν νὰ δαπανῶσι τὰς οἰκονομίας τῶν εἰς ἀντικείμενα, κολακεύοντα τοῦλάχιστον τὴν κενοδοξίαν τῶν, ἀφοῦ τὸ ἐπάγγελμά τῶν δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὸν πολυδαπάνων βελτιώσεων· ἐξ ὅτου δὲ ἡ τιμὴ τοῦ τυροῦ καὶ τοῦ βουτύρου ἐδιπλασιάσθη, καὶ τὰ κέρδη τῶν ἠϋζήσαν σημαντικὰ, ἔλαβον τὴν εὐκολίαν νὰ εὐχαριστήσωσιν ἀπειρότερον τὴν ὄρεξιν τῶν ταύτην καὶ δὲν ἀρκοῦνται πλέον, ἔχοντες ἀργυρᾶ τὰ σκεῦη τῆς τραπέζης καὶ τὰ τοῦ τεύτου, ἀλλὰ κατασκευάζουσι ἐξ ἀργύρου καὶ ἄλλα διάφορα μεγάλα ἀγγεῖα καὶ σκεῦη τῆς οἰκίας· τινὲς μάλιστα, εὐρίσκοντες μικρᾶς ἀξίας ἰὸν ἀργυρον, κατασκευάζουσι τὰ σκεῦη ταῦτα ἐκ χρυσοῦ. Ἐν τούτοις πολλοὶ χωρικοὶ ἠγόρασαν συνάμα καὶ δημόσια χρεώγραφα διατηρήσαντες δὲτὸν ἀπλοῦν τρόπον τοῦ ζῆν ἠδυνήθησαν νὰ κάμωσι μεγάλας οἰκονομίας, ἐξ ὧν ἐσωρεύθησαν σημαντικὰ κεφάλαια εἰς τὰς ἐξοχὰς τῆς Ὀλλάνδης· σήμερον δὲ ὁ ἔχων ἓνα τόνον, ἤτοι 216,000 φράγκα, δὲν θεωρεῖται πλούσιος, διότι δὲν εἶναι σπάνιοι οἱ ἔχοντες δύο καὶ τρεῖς· ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν χώραν ταύτην ξένος ἐκπλήττεται ἐν πρώτοις ἐλέπων πληθὺν χρυσοχοσιῶν καὶ ἀδαμαντοπωλείων εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία ἀκόμη· ὅταν δὲ ἐκθέτωσι τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀργυρᾶ σκεῦη τῶν καὶ τὰ ἐκ κοραλίων ἀξίας 1500 — 2000 φράγκων περιδέραια, ὅποια δὲν βλέπει τις οὐδ' εἰς αὐτὴν τὴν Νεάπολιν, θαυμάζει καὶ ἐρωτᾷ τίς δύναται νὰ ἀγοράσῃ τὰ πολυτελέστατα ταῦτα καὶ ἀσυνήθη διὰ τὰς ἐξοχὰς ἀντικείμενα; ἀρκεῖ ὅμως νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ ἡμέραν τινὰ ἀγορᾶς διὰ νὰ ἴδῃ τὴν ἐξήγησιν τοῦ μυστηρίου· αἱ πλατεῖαι καὶ αἱ ὁδοὶ πληροῦνται κατὰ γράμμα ἀπὸ μικρὰ καὶ στρογγυλά κεφαλοτύρια, συσσωρευμένα ὡς αἱ σφαῖραι εἰς τὰ ὄπλοστάσια. Κατὰ τὸ 1860 ἐπωλήθησαν εἰς τὸ Ἄλκμαρ 3,363,885 χιλιόγραμμα τυροῦ, εἰς τὸ Ὄρν 2,882,679, εἰς τὸ Πουρμερὲν 1,771,387, εἰς τὸ Μα-

δεμπλικ 778,065, εἰς τὸ Ἀγκιζών 739, 788, καὶ εἰς ὅλην τὴν ἀρκτικὴν Ὀλλάνδαν 12 περίπου ἑκατομμύρια χιλιόγραμμα, ὧν ἡ ἀξία ὑπολογίζεται εἰς 15,000,000 φράγκα· ὁ Ἀρθούρουγγ, περιηγούμενος τὴν Λομβαρδίαν, ἐπῆγεν ἐσπέραν τινὰ εἰς τὸ θέατρον τοῦ Παταβίου, ὅπου εἰς τὴν λάμπιν ἀπειρῶν φώτων εἶδεν ἐφ' ὅλων τῶν θεωρείων κυρίας πολυτελῶς ἐνδεδυμένας καὶ ἐστολισμένας ἀπὸ ἀκτινοβολοῦντας ἀδάμαντας· ἐνθυμηθεὶς δὲ τὰς κατὰ τὴν ἐξοχὴν ἐκδρομὰς του, ἤτοι τὰ λειβάδια, τὰς ἀγελάδας, τὸ γάλα καὶ τὸν τυρόν, ἰοδύ, εἶπε καθ' ἑαυτὸν, τί παράγει ὅλον τοῦτον τὸν πλοῦτον. Τὰ αὐτὰ δύναται τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῶν Ὀλλανδῶν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐνταῦθα μέγα μέρος τοῦ παραγομένου εἰς τὰς ἐξοχὰς πλοῦτου μένει ἐν αὐταῖς καὶ δὲν πηγαίνει νὰ δώσῃ τροφήν εἰς τὴν πολυτέλειαν τῶν πόλεων.

Εἰς τὴν εὐφορον ταύτην χώραν, ἔνθα τὸ ἔδαφος ποτίζεται συχνὰ ὡς ἐκ τῆς ὑγρασίας τοῦ κλίματος, αἱ ἐργασίαι τῶν καλλιεργητῶν δὲν εἶναι πολὺπλοκοί· ἐκ τῶν λειβαδίων ὀλιγώτερον τοῦ ἡμίσεως φυλάττεται πρὸς θερισμὸν χόρτου καὶ τὸ ἄλλο εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν βοσκήν· ἐκ τῶν 1,412,700 στρεμμάτων λειβαδίων τὰ ὅποια ὑπῆρχον εἰς τὴν βόρειον Ὀλλάνδαν κατὰ τὸ 1855, 737,340 στρέμματα ἐβοσκήθησαν καὶ 675,360 ἐθερίσθησαν. Κατὰ γενικὸν δὲ κανόνα τὸ αὐτὸ λειβάδι ἀλληλοδιαδόχως θερίζεται καὶ βόσκεται, ἐκτός τινων, τὰ ὅποια ἀναγκάζονται νὰ καλλιεργῶσιν ἐπὶ τινὰ ἔτη, διὰ νὰ ἐκρίζωσιν φυτὸν τι, τὸ ὅποιον θεωρεῖται λίαν ἐπιβλαβές εἰς τὰ κτήνη, καὶ τὸ ὅποιον εἶναι εἶδος τι ἵππουριος· αἱ δὲ γαῖαι, εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκεται τὸ μόλυσμα τοῦτο, ὀνομάζονται unjerland καὶ ἔχουσι πολὺ μικροτέραν ἀξίαν ἀπὸ τὰς λοιπὰς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι διὰ τῆς καλλιεργείας ἐκλείπει ἐπὶ τινὰ χρόνον τὸ κατηραμένον φυτὸν, ἀλλὰ σπανίως κατορθοῦται ἡ ἐντελής αὐτοῦ ἐκρίζωσις· καὶ διὰ τοῦτο, ἀφοῦ παύσῃ ἡ καλλιεργεῖα καὶ ὁ ἀγρὸς ἐπανέλθῃ εἰς τὴν λειμώδη αὐτοῦ κατάστασιν, ἀναφαίνεται πάλιν ἴσως δὲ δυνηθῶσι μὲ τὸν καιρὸν νὰ τὸ ἐξαλείψωσι διὰ τῆς χρήσεως μεγάλης ποσότητος ἀσβέστου. Ἡ ἐν καλῇ καταστάσει διατήρησις τοῦ χόρτου ἀποτελεῖ ἐνταῦθα σπουδαῖον ζήτημα, διότι ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ συντήρησις τῶν κτηνῶν κατὰ τοὺς ἕξ μῆνας τοῦ χειμῶνος, ὅτε ἐκλείπει πᾶσα ἄλλη τροφή. Ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος ὑπάρχουσι διάφοροι γνῶμαι, διότι ἄλλοι μὲν ἰσχυρίζονται, ὅτι εἶναι προτιμωτέρα ἡ θημωνίασις τοῦ χόρτου, ὡς γίνεται ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Βελγικῇ· ἄλλοι δὲ

ὑποστηρίζουσιν, ὅτι πρέπει νὰ ἀποταμιεύηται εἰς καλῶς κεκλεισμένας ἀποθήκας· καὶ τὴν γνώμην ταύτην παραδέχονται ὡς ὀρθοτέραν εἰς τὴν βόρειον Ὀλλάνδαν· εἰς δὲ τὴν μεσημβρινὴν ἀπεδέχθησαν μικτόν τι σύστημα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄξιον σημειώσεως· αἱ θημωνίαι τοῦ χόρτου προφυλάττονται ὑπὸ κινητὴν στέγην, ὑποβασταζομένην ἀπὸ τέσσαρας μεγάλους ξυλίλους στύλους, στερεῶς ἐμπηγμένους εἰς τὴν γῆν, καὶ ἔχοντας ὀριζοντεῖους ὀπὰς εἰς διάφορα σημεία· ἡ στέγη δὲ αὕτη, ἔχουσα εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα αὐτῆς μεγάλους σιδηροῦς κρίκους, ἐμβαίνοντας εἰς τοὺς στύλους, ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει, κρατουμένη εἰς τὸ ζητούμενον ὕψος διὰ σιδηρῶν ῥάβδων, τιθεμένων εἰς τὰς ὀπὰς τῶν στύλων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ θημωνίαι προφυλάττονται ἀπὸ τὰς βροχᾶς καὶ δὲν τρέχουσι κανένα κίνδυνον οὔτε ν' ἀνάψωσιν οὔτε νὰ μουχλιάσωσιν· ἀλλὰ μόλις αἱ ἡμίσειαι τῶν ἐπαρχιῶν ἀπεδέχθησαν τὸ σύστημα τοῦτο, αἱ δὲ ἄλλαι προτιμῶσι τὰς ἐντελῶς κεκλεισμένας χορταποθήκας· ἐσχάτως ἐπανελήφθη τὸ ζήτημα εἰς τὴν γεωργικὴν σύνοδον τῶν Λεβάρδων, ἀλλ' οὔτε ἐν αὐτῇ ἐλύθη ὀριστικῶς ποῖον εἶναι τὸ καλλίτερον σύστημα.

Τὰ δύο προϊόντα, ἐξ ὧν κερδίζει ὁ καλλιεργητὴς χρήματα, εἶναι τὰ κτήνη καὶ ὁ τυρός. Παχύνουσι τοὺς βόας διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ Ἀμστελοδάμου καὶ πωλοῦσι πολλὰς γαλακτοφόρους ἀγελάδας διὰ τὴν Βελγικὴν καὶ τὴν Γαλλίαν· διότι ἐνταῦθα εὐρίσκεται ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ὠραιότητι ἡ περίφημος αὕτη ὀλλανδικὴ γενεὰ ἢ τόσον γνωστὴ διὰ τὰς γαλακτοφόρους αὐτῆς ιδιότητος· αἱ ἀγελάδες τῆς γενεᾶς ταύτης εἶναι κολοσσαῖα καὶ ἥσυχα ζῶα, ἔχοντα κεφαλὴν μικρὰν, κέρατα λεπτὰ καὶ ἐπιμήκη καὶ ὑπερμεγέθεις μαστοὺς, δίδοντας μέχρι τριάκοντα λίτρων γάλακτος καθ' ἐκάστην· τιμῶνται δὲ συνήθως περὶ τὰς 550 δραχμάς, ἀλλ' ὅταν τις θέλῃ νὰ ἀγοράσῃ ἐκλεκτόν τι ζῶον, πρέπει νὰ πληρῶσῃ 800 καὶ 900 δραχμάς· ἡ ὀλλανδικὴ γενεὰ ἐχρησίμευσε κατὰ διαφόρους ἐποχὰς πρὸς ἐξευγενισμόν ὄλων τῶν ἐκλεκτῶν γενῶν, καὶ ἐκ ταύτης κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν πολλῶν, ἔχει τὴν ἀρχὴν του καὶ τὸ περίφημον καὶ τόσον ἐπιζήτητον καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην γένος durham. Κατὰ δὲ τὸν Μεσαιῶνα ἡ Γαλλία, τὸ Βέλγιον, ἡ Γερμανία, ἡ Σουηδία καὶ ἡ Ῥωσσία ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν Ὀλλάνδαν ἀγελάδας καὶ ἡ ἱστορία ἀναφέρει, ὅτι ἀγέλη ὀλόκληρος, διελθοῦσα ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἔφθασε μέχρι τῆς Ὁδησσοῦ, ἀκολουθοῦσα κατ' ἀντίθετον διεῦ-

θυγρῶν τὴν ὁδὸν, τὴν ὁποῖαν διέτρεξαν ἄλλοτε αἱ πλημμυρήσαι τὴν Εὐρώπην Γερμανικαὶ ὄρδαί.

Ὁ κατασκευαζόμενος ἐν τῇ βορείῳ Ὀλλάνδᾳ τυρὸς εἶναι ὁ καλῆτερος τοῦ τόπου καὶ ὀνομάζεται τυρὸς τῆς Ἐδάμ ἐκ τοῦ ὀνόματος μικρᾶς τινος πόλεως, ἐνθα γίνεται ἡ μεγαλητέρα ἀγοραπωλησία αὐτοῦ· εἶναι σκληρὸς, ξηρὸς καὶ ἐντελῶς στρογγύλου σχήματος, δύναται δὲ νὰ διατηρηθῇ ἐν καλλίστῃ καταστάσει ἐπὶ ἔν ἔτος ἢ καὶ δεκαοκτῶ μῆνας εἰς τὰ θερμότερα κλίματα καὶ ἔνεκα τῆς ιδιότητός του ταύτης γίνεται μεγάλη αὐτοῦ εἰσαγωγή εἰς Ἀγγλίαν. Ἐκ τοῦ δευτέρου γάλακτος κατασκευάζουσι βούτυρον, ἀλλ' εἶναι κατωτέρας ποιότητος καὶ πωλεῖται πολὺ εὐθηνά.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης τοῦ Βέμστερ δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ λάβῃ ἰδέαν καὶ τῶν ἄλλων τμημάτων, τὰ ὁποῖα ἐκτείνονται παραλλήλως τῆς θαλάσσης· τὸ Βόρμερ, τὸ Πούρμερ, τὸ Ἀμστελλάνδ ἐν τῇ βορείῳ Ὀλλάνδᾳ, καὶ τὸ Ρουλάνδ, τὸ Γουῦδα, τὸ Κρεμπενεβάρδ καὶ τὸ Ἀβλαπερδάρδ εἶναι μεγάλαι λίμναι, ἀποξηραινόμεναι διὰ μύλων, οἱ ὁποῖοι ἀρπάζουσιν ἀκαταπαύστως τὰ ὕδατα· ὁ δὲ τρόπος τῆς καλλιεργείας εἶναι πάντοτε ὁ αὐτὸς, ἤτοι ἀγελάδες, μετασχηματίζουσαι τὸ χόρτον τῶν λειμώνων εἰς γάλα καὶ τὸ γάλα μετασχηματιζόμενον εἰς βούτυρον καὶ τυρὸν, ἀποτελοῦσι τὸν ἀπλούστατον κύκλον τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι αἱ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἰσελ κείμεναι νομαὶ εἶναι κατωτέρας ποιότητος ἀπὸ τὰς πρὸς ἄρκτον.

§. Β'.

Ἐάν μετὰ τὴν κατεσκευασμένην ταύτην ἐπὶ τῆς βορείου Ὀλλάνδης περιήγησίν μας, διέλθωμεν τὴν Σουῦδερχέαν, εὐρίσκουμεν καθ' ὅλον τὸ παράλιον ἀπὸ τῆς ἐν Φρίση Λεβάρδεν, μέχρι πέραν τοῦ Ἰσελ, νέαν ζώνην λειμώνων, παρουσιαζόντων τὴν αὐτὴν ὡς ἔγγιστα θέσιν, ἀλλὰ διαφερόντων τὰ μέγιστα κατὰ τὴν ἀξίαν· ἐν πρώτοις ἀπαντᾷ τις τὰς παχείας νομάς τοῦ ἀργιλώδους ἐδάφους τοῦ Βεστέργου· ἔπειτα μεταξὺ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ συδένδρου ἀκρωτηρίου τοῦ Γαστερλάνδ καὶ τῶν θάμνων τῆς Δρένδης ἐκτείνονται αἱ ἀπέραντοι νομαὶ τοῦ τιτανώδους ἐδάφους τῆς Ζεβενβόλδεν καὶ Γιεθόρου· μετ' αὐτὰς παρουσιάζεται μεταξὺ τῶν πα-

ταμῶν Σδάρτε-δάτερ και Ἰσελ ἡ μεγάλη περιοχὴ (polder) τοῦ Μαστενβρόνε και ἐπὶ τέλους κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰσελ τὰ τόσον εὐφορα θαλάσσια προχώματα τοῦ Κάμπερ-Ἑϊλανδ. Ταύτην τὴν ζωηρὰν τῶν χόρτων ζώνην μέλλομεν ἤδη νὰ διατρέξωμεν.

Διευθυνόμενός τις ἀπὸ τὴν Λεβάρδεν πρὸς τὸ Σνέκ, διέρχεται διὰ τοῦ πλουσιωτέρου μέρους τοῦ Γρεϊδστρέκ, ἥτοι τῆς πρασίνης περιοχῆς τῆς Φρίσης· εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς πεδιάδος βλέπει τις ὑφούμενα, κατὰ διαστήματα σχεδὸν ἴσα, πολλὰ δένδρα, ὑπὸ τὰ ὅποια κρύπτονται τὰ κτήματα. Τάφρος μεγάλη περικυκλώνει τὸν κῆπον, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑφύεται ἡ ἀγροικία, ἥτις κτισμένη ἀπὸ τοῦβλα και ἔχουσα πλατὺ πρόσωπον, πράσινα παράθυρα και χαρίσσαν ὄψιν, καλύπτεται σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἀπέραντον ἐκ καλαμιῶν στέγην τῆς ἀποθήκης, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι προσκεκολλημένη ἡ μεγαλοπρεπῆς αὐτὴ ἀποθήκη, ἡ ὁποία δὲν εἶναι κυρίως, εἰμὴ χορτοθήκη, διότι χόρτον μόνον περιέχει, ἐμπνέει σέβας εἰς πάντα εἰσερχόμενον ἐν αὐτῇ· στηριζομένη ἐπὶ κολοσσαίων στύλων Νορβηγικῆς πέκου, ὁμοιάζει μᾶλλον μὲ θόλον ἐκκλησίας, καθ' ὅλον δὲ τὸ μῆκος μιᾶς τῶν πλευρῶν αὐτῆς ὑπάρχει ὁ σταῦλος, χωριζόμενος ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἀποθήκης διὰ ξυλίνου διαφράγματος. Τὸ γενικῶς ἐν Φρίση παραδεδεγμένον σύστημα σταύλων εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *αὐλακστάυλος* ὡς ἐκ τοῦ βαθέος *αὐλακος*, ὁ ὁποῖος ἀνορύσσεται ὀπισθεν τοῦ σταθμοῦ τῶν ἀγελάδων, και ὁ ὁποῖος χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ δέχεται και διοχετεύη τὰ περισσεύματα. Τὰ κτήνη προσδεδεμένα ἀνὰ δύο εἰς ἐκάστην φάτην, δὲν ἔχουσιν ὑποκάτωθεν ἐστρωμένα χόρτα, εἶναι ὅμως ἐστρωμένον τὸ ἔδαφος μὲ τοῦβλα, και δένουσι τὴν οὐρὰν τῶν ζῶων διὰ νὰ μὴ κηλιδούται. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ σταύλου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐν μεγάλῃ χρήσει κατὰ τὴν Φρίσην, παρουσιάζει τῶντι ὡραίαν ὄψιν και συντείνει τὰ μέγιστα πρὸς διατήρησιν καθαριότητος, ἀλλ' ἔχει και πολλὰ ἀτοπήματα και μάλιστα ἐν καιρῷ χειμῶνος κατὰ τὴν προσφορὰν τοῦ ὕδατος και τῆς τροφῆς. Ἐπειδὴ δὲ δὲν κάμνουν χρῆσιν ἀχύρου διὰ στρώσιμον, ἀναμιγνύουσι τὴν κόπρον μὲ τὴν ἐκ τῶν πάφρων ἐξαγομένην γῆν και τὴν φυλάττουσι διὰ τὰ θερινὰ λειβάδια. Εἰς κτῆμα 300—350 στρεμμάτων διατηροῦσι συνήθως ἓνα ἵππον και 70 κερασφόρα ζῶα ἢ ἀνὰ μίαν ἀγελάδα εἰς τὰ δέκα στρέμματα· ἔχουσι δὲ και 8—10 κολοσσαίους ἀναστήματος προβατίνας, ἐκ τοῦ γάλακτος τῶν ὁποίων κατασκευάζουσι τὰ μικρὰ και πλακωτὰ ἐκείνα τυρία, τὰ τόσοσιν πα-

χέα και ἐπιζήτητα ὡς λίχνευμα εἰς τὰς πόλεις. Τὸ χόρτον τῆς Φρίσης ὑπερέχει κατὰ τὴν ποιότητα τὸ χόρτον ὅλων τῶν ἄλλων μερῶν, διότι ἀλλαγῆς μὲν κόπτεται τὸ χόρτον ἀφοῦ αὐξήθη καὶ κάμη σπῆρον, ἐνταῦθα ὅμως τὸ θερίζουσι πολὺ πρῶϊμα, γινώσκοντες ἐκ πείρας, ὅτι ἀποξημιοῦνται πλουσιοπαρόχως ἐκ τῆς ποιότητος δι' ὅ,τι χάνουσιν ἐκ τῆς ποσότητος, καὶ ὅτι τὸ κοπτόμενον ἀναβλαστάνει ταχύτερον· καὶ ἀφθονώτερον. Δυστυχῶς εἰς τὴν χώραν ταύτην εἶναι ἔλλειψις χειρῶν διὰ τὴν περιποίησιν τοῦ χόρτου, διότι εἰς ὑπηρέτης καὶ δύο γυναῖκες ἀρκοῦσι πρὸς περιποίησιν τῶν ἀγλάδων, ἐπομένως, μὴ ὑπαρχούσης συνήθως ἐν τῷ τόπῳ ἐργασίας, εἶναι σπάνιοι οἱ ἐργάται· εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐκ τῆς Δρένθης καὶ τοῦ Ἀνόβερ ἔρχονται τάγματα θεριστῶν, ἀλλ' ὅλοι οὗτοι καταγίνονται εἰς τὸ θέρος, ἐκ τούτου δὲ συμβαίνει ὥστε τὸ πλήρες χυμοῦ χόρτον νὰ μὴ ἀναγυρίζηται συχνὰ οὐδὲ νὰ ἐκτίθηται καθ' ὅλα αὐτοῦ τὰ μέρη εἰς τὸν ἥλιον καὶ τὸν ἄνεμον, οὕτω δὲ νὰ εἰσαγάγηται ἐνίοτε εἰς τὴν ἀποθήκην πρὶν ἢ ἀποξηρανθῆ ἐντελῶς. Τότε ἡ μεγάλη ποσότης τοῦ σωρευθέντος εἰς τὴν ἀποθήκην χόρτου θερμαίνεται καὶ ἀνάπτει, αἱ δὲ φλόγες διαδιδόμεναι εἰς τὸ ξύλινον διάφραγμα, ἀποτεφρῶνουσιν ὅλον τὸ κτῆμα. Τὸ δυστύχημα τοῦτο συμβαίνει συχνότερον ἐν Φρίση παρὰ εἰς πᾶν ἄλλο μέρος, ἀφοῦ ὅμως ἐγνώσθη ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ δὲν εἶναι δύσκολος καὶ ἡ εὕρεσις τοῦ φαρμάκου, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τὴν χρῆσιν μηχανῆς τινος ἐπινοηθείσης ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ κινουμένης δι' ἐνὸς ἵππου, τὴν ὁποίαν πολλοὶ γεωπῶνοι μεταχειρίζονται ἤδη μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας πρὸς ἀποξήρανσιν τοῦ χόρτου.

Εἰς τὴν βόρειον Ὀλλάνδαν τὸ γάλα, ὡς εἶδομεν, χρησιμεύει κυρίως πρὸς κατασκευὴν τυροῦ, τὸ δὲ βούτυρον εἶναι δευτερεῦον προϊόν· ἐνταῦθα ὅμως συμβαίνει τὸ ἐναντίον, κύριον προϊόν εἶναι τὸ βούτυρον, ὃ δὲ τυρὸς, κατασκευαζόμενος ἀπὸ δαρμένον γάλα, θεωρεῖται ὡς δευτερεῦον. Εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ βουτύρου αἱ γυναῖκες τῶν γαιοπόνων τῆς Φρίσης ἀναπτύσσουσι τὴν ἔξοχον ἐκείνην καθαριότητα καὶ καταβάλλουσι τὴν λεπτομερῆ ἐκείνην μέριμναν, ἡ ὅποια τὰς χαρακτηρίζει. Δὲν εἶναι συγχωρημένον εἰς τὸν τυχόντα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ γάλακτος, διότι αὕτη θεωρεῖται ὡς θυσιαστήριον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀποκλείεται πᾶς βέβηλος καὶ ἀκάθαρτος ἀπὸ φόβον μήπως ἡ παρουσία του ἐπιφέρει τὸ ξύνισμα τοῦ γάλακτος, εἶναι δὲ πάντοτε τεθειμένη πρὸς ἄρκτον καὶ ἐν καιρῷ θέρους εἶναι εἰς ἄκρον δροσερά· ὃ δὲ εἰσερχόμενος ἐν αὐτῇ βλέπει ὀλόκληρον λεγεῶνα

χαλκίνων ἀγγείων, πεπληρωμένων γάλακτος, τὸ ὁποῖον ἀρχίζει νὰ σχηματίζῃ ἤδη κορυφήν· ἡ μηχανή, δι' ἧς κτυπάται τὸ γάλα, κινεῖται δι' ἵππου. Τὸ βούτυρον τῆς Φρίσης εἶναι τοσοῦτον ἐξαιρετοῦ ποιότητος, ὥστε εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ Λονδίνου, πρὸς ἣν ἀποστέλλεται μεγάλη αὐτοῦ ποσότης, πωλεῖται εἰς ἐξαιρετικὴν τιμὴν. Τὸ εἰς τὰς διαφόρους ἀγορὰς τῆς ἐπαρχίας μεταφερθὲν κατὰ τὸ 1860 βούτυρον ἀνέβη εἰς ἑπτὰ ἑκατομμύρια χιλιογράμμων, τὰ ὁποῖα, πωληθέντα κατὰ μέσον ὄρον ἀνά 2,50 φράγκα ἔφερον 17 1/2 ἑκατομμύρια φράγκων. Εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο πρέπει νὰ προσθέσωμεν ἕν ἑκατομμύριον φράγκων, προελθόντων ἐκ τῆς πωλήσεως 2 περίπου ἑκατομμυρίων χιλιογράμμων τυροῦ συνήθους ποιότητος, τὸ ὁποῖον ἐξήχθη ἐπίσης διὰ τὴν Ἀγγλίαν πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν τοῖς ἀνθρακωρυχείοις ἐργαζομένων ἐργατῶν. Εἶναι περίεργον νὰ βλέπῃ τις εἰς τὰς δημοτικὰς πλάστιγγας τῶν κυριωτέρων πόλεων τὸ ἀπειρον πλῆθος τῶν μικρῶν βαρελίων τοῦ βουτύρου, τὰ ὁποῖα φθάνουσιν εἰς αὐτάς, καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι κατεσκευασμένα ἐκ ῥωσικῆς δρυός· τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἐξετάζεται καὶ δοκιμάζεται διὰ τῆς γεύσεως ἀπὸ ἐπὶ τούτῳ διωρισμένον καὶ ὠρμισμένον πραγματογνώμονα· ἀφοῦ δὲ ζυγισθῶσι τὰ βαρέλια καὶ βεβαιωθῇ ὅτι ἔχουσι τὸ νόμιμον βάρος τῶν 20 ἢ 40 χιλιογράμμων, σφραγίζονται μὲ τὴν σφραγίδα τῆς πόλεως καὶ ἀποστέλλονται εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἄρλιγγων, ὅθεν μεταφέρονται διὰ τοῦ ποταμοῦ Ταμέσιος εἰς τὴν πόλιν τοῦ Λονδίνου, τοῦ γίγαντος τούτου μὲ τὰ τρία ἑκατομμύρια στόματα, εἰς τὸν ὁποῖον ἑκατοντάδες πλοίων καὶ χιλιάδες ἀμαξῶν φέρουσι καθ' ἑκάστην ὅ,τι ἀπαιτεῖται πρὸς θερμπαίαν τῶν ἀπείρων αὐτοῦ ἀναγκῶν. Ἐκτὸς δὲ τοῦ βουτύρου, τοῦ τυροῦ καὶ τῶν κρεάτων ἡ Φρίση ἀποστέλλει εἰς Λονδίνον ραδίκια, γεώμηλα, μῆλα, φραγκοστάφυλα, κεγχρίον, ἐκ τοῦ ὁποῖου κατασκευάζουσιν ἄμυλον διὰ τὰ βαμβακηρὰ ὑφάσματα, βρώμην, ἐλαϊόσπορον καὶ ἀκόμη πλῆθος μικρῶν θαλασσιῶν ὀστράκων, τὰ ὁποῖα οὔτε αὐτοὶ οἱ ἄλιεῖς καταδέχονται νὰ φάγωσιν εἰς τὸν τόπον.

Ἀπὸ τινων ἐτῶν ἡ γονιμότης τοῦ Γρεϊστρέν ἔλαβεν ἀξιοσημείωτον αὔξησιν διὰ τῆς χρήσεως μέσου τινὸς ὅπως ἐγχωρίου, τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ διέλθωμεν ἐν σιωπῇ· εἰς τὰ ἀρκτικὰ παράλια τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Φρίσης καὶ τῆς Γρονίγγης ἀπαντῶνται κατὰ διαστήματα μικρὰ λόφοι ὕψους 4—6 μέτρων, ἐπὶ τινων τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ὀχοδομημένα χωσά, ὡς π. χ. τὸ Βάρφον καὶ ἡ Ὀλδιέρδα· οἱ λόφοι οὔτοι, ὀνομα-

ζόμενοι ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Τέρπεν, εἶναι χειροποίητοι, καὶ ἀνασκαπτόμενοι παρουσιάζουσιν ἀλληλοδιαδόχως στρώματα πλήρη λιπασμάτων, μεταξύ τῶν ὁποίων εὐρίσκονται καὶ ἀντικείμενα ἀναβαίνοντα εἰς τὴν ἐποχὴν τὴν λεγομένην τοῦ ὄρειχάλκου· ἴσως δὲ καὶ εἰς τὴν τοῦ λίθου, εἰς τινὰ μάλιστα μέρη ἀνευρέθησαν Καρχηδονικαὶ ἀρχαιοτήτες, μαρτυροῦσαι, ὅτι οἱ τολμηρεῖ οὗτοι θαλασσοπόροι ἀπέβησαν κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους καὶ εἰς τὴν ἀπωτάτην ταύτην παραλίαν. Τὰ Τέρπεν ἐχρησίμευσον ἀναμφιβόλως ὡς καταφύγιον, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι ἀπεσύροντο μὲ τὰ ποιμνιά των ἐν καιρῷ παλιρροίας· κατεσκευάσθησαν δὲ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξ ἀργίλου, τὴν ὁποίαν ἐλάβαν ἀπὸ τὰ πέριξ, καὶ ἐὰν σήμερον δὲν φαίνονται κοιλώματα εἰς τὰ μέρη, ἐξ ὧν ἀφηρέθη ἡ ἀργίλος, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ θάλασσα, τὴν ὁποίαν οὐδὲν πρόχωμα δύναται νὰ ἐμποδίσῃ, τὰ ἐγέμισεν ἀκολουθῶς, καθὼς γίνεται καὶ σήμερον ἐὰν συμβῆ νὰ σχηματισθῶσι κοιλώματα εἰς μέρος καλυπτόμενον ἀπὸ τὰ ὕδατα τῆς παλιρροίας. Ἐπομένως οἱ λόφοι οὗτοι, σχηματισθέντες ἀπὸ τιτανοφόρον ἀργίλον, ἀναμειγμένην μὲ λιπασματα, περιέχουσι πολλὰς γονιμοποιούς οὐσίας, ἤρχισαν λοιπὸν νὰ διασκορπίζωσι τὴν γῆν αὐτῶν εἰς τὰ λειβάδια καὶ ἔλαβον θαυμάσια ἀποτελέσματα, διότι ὄχι μόνον ἡ ποσότης τοῦ χόρτου ἠξήσεν, ἀλλὰ καὶ ἡ ποιότης αὐτοῦ ἐβελτιώθη τὰ μέγιστα, καθόσον τὸ ἔδαφος ἐκαλύφθη ἀπὸ τὰ καλῆτερα χόρτα καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τὸ λευκὸν τριαύλιον.

Τὸ χῶμα τῶν Τέρπεν πωλεῖται ἐπιτοπίως πρὸς 1 φλωρίνιον ἥτοι 2 1/2 περίπου δραχμὰς τὸ κυβικὸν μέτρον καὶ ἀπαιτοῦνται ἑννέα μέτρα πρὸς λίπανσιν ἐνὸς στρέμματος. Πολλὰ Τέρπεν ἔδωκαν εἰσόδημα 40—50 χιλιάδων φράγκων καὶ οἱ κύριοι αὐτῶν εὐρέθησαν αἰφνῆδώς πλούσιοι χωρὶς ποτε νὰ φαντασθῶσιν, ὅτι οἱ μεγάλοι οὗτοι σῶροι, οἵτινες ἔβλαπτον τὴν κανονικότητα τῶν λειβαδίων των, περιέκλειον θησαυρούς. Ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης προῆλθεν ὀλόκληρος γεωργικὴ ἐπανάστασις, διότι οἱ γεωπόνοι τῶν μεσημβρινῶν μερῶν ἀγοράζουσι διὰ τοὺς λειμῶνάς των ἀπὸ τοὺς γαιωπόνους τῶν βορείων τὰ περιττεύοντα χῶματα τῶν Τέρπεν, πωλοῦντες αὐτοῖς πρὸς ἀνταλλαγὴν ἐξαιρετὸν κόπρον διὰ τοὺς καλλιεργημένους ἀγρούς· ἡ δὲ εὐκολία τῆς συγκοινωνίας ὑποβοηθεῖ τὰς ἀφελίμους ταύτας ἀνταλλαγὰς, ἐνεργουμένης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ πλοιαρίων, διότι τὸ χαμηλότερον μέρος τῆς χώρας ὁμοιάζει μεγάλην ἀγροτικὴν Ἑνετίαν καὶ τὰ περισσώτερα κτήματα συνδέονται μετὰ

τῶν διωρύγων διὰ μεγάλων πλευστῶν τάφρων. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἀποδεικνύει ὅποιας προσπαθείας καταβάλλει ἡ προοδευοῦσα γεωργία διὰ τὴν αὐξήσῃ τὴν παραγωγὴν καὶ ἐνῶ ἀλλαχοῦ τρέχουσιν ὑπὸ τὸν Ἰσημερινὸν πρὸς ἀναζήτησιν τῶν πρὸ μυριάδων ἑτῶν συσσωρευμένων περιττωμάτων τῶν πτηνῶν (τοῦ λεγομένου γουάνου), ἐνταῦθα χρησιμοποιοῦσι τοὺς τόπους, τοὺς ὁποίους κατεσκεύασαν ἄλλοτε ὡς καταφύγιον αἱ πρῶται γερμανικαὶ φυλαὶ ἢ ἴσως οἱ λαοὶ τῶν παναρχαίων αἰώνων· ὁφείλουν ὅμως οἱ καλλιεργηταὶ νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ Τέρπεν καὶ τὸ Γουάνον δὲν εἶναι ἀνεξάντλητος πλοῦτος, καὶ νὰ λάβωσι τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ νὰ μὴ ἔχωσιν ἀνάγκην τῶν πολυτίμων τούτων βοηθημάτων, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς ἐξαντλήσεώς των.

Τὰ κατοικίδια ζῶα τῆς Φρίσης εἶναι περιώνυμα καὶ αἱ ἀγελάδες ἰσοτιμοῦνται μὲ τὰς τῆς βορείου Ὀλλάνδας. Ἐν τούτοις ἤρχισαν νὰ εἰσάγουν τοὺς ταύρους Δουράν διὰ νὰ ἀποκτήσωσι μικτὴν τινα γενεάν, ἡ ὁποία, ὡς διῆχουρίζονται, ἂν καὶ δίδῃ ὀλιγώτερον γάλα, παράγει ὅμως περισσότερον βούτυρον καὶ συνάμα ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ παχύνῃ εὐκολώτερον (1). Εἰς τὴν γεωργικὴν ἐκθεσιν, τὴν γενομένην κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπαρχιακῆς γεωργικῆς εταιρίας τῆς Φρίσης, ἐθαύμασα τὰ μεγαλοπρεπῆ ζῶα τῆς γενεᾶς Δουράν, τὰ ὁποῖα ὁ δραστήριος καὶ νοήμων ἀγρονόμος Κ. Βάν Αὐδρίγγας Κεμπέναιρ ἐξελέξατο αὐτοπροσώπως μεταξὺ τῶν εὐγενεστέρων φυλῶν τῆς Ἀγγλίας. Οἱ ἵπποι, ἔχοντες συνήθως χρῶμα μαῦρον, κεφαλὴν μικρὰν καὶ ζωνρὰν καὶ λιμὸν μαῦρον ὡς τοῦ κύκνου, εἶναι ἐξαιρετὰ ὑποζύγια, διότι ἂν καὶ ἔχωσι πλατεῖς πόδας, τριποδίζουσι θαυμασίως καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ὑπερβαίνουσιν ὡς πρὸς τὸ βάδισμα τοῦτο ὅλας τὰς ἄλλας γενεάς, ἐξαιρέσει τῶν περιφήμων ἵππων τῆς Ἀμερικῆς· ὑπάρχουσι δὲ συνεστημένοι καὶ δημόσιαι πανηγύρεις, εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἐκλεκτοὶ οὗτοι ἵπποι ἀγωνίζονται περὶ ταχύτητος, καὶ εἰς τὰς ὁποίας λαμβάνει μέρος τὸ πλῆθος χειροκροτοῦν τὸν νικητὴν. Ἐπὶ τούτῳ ὑπάρχει παρεσκευασμένον εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὰ κεφαλοχώρια στάδιον, τὸ ὁποῖον συλλίσταται ἀπὸ δύο εὐθείας καὶ παραλλήλους ὁδοῦς,

(1) Ἐν τῇ Κεντρικῇ γεωργικῇ σχολῇ τοῦ Κέμπλουζ ἐν Βελγίῳ ἔλαβον τὴν αὐτὴν ποσότητα βουτύρου ἐξ 70 λιτρῶν γαλακτος Ὀλλανδικῶν ἀγελάδων καὶ 16 ἀγελάδων Δουράν.

ἐφ' ὧν τρέχουσιν ἀλληλοδιαδόχως οἱ ἵπποι ἀνά δύο· οἱ δὲ πρότερον φθάνοντες ἔρχονται κατόπιν εἰς νέον συναγωνισμόν μέχρις οὗ ἡ νίκη ἐξασφαλισθῆ ὑπὲρ τοῦ καθ' ὅλας τὰς δοκιμασίας θριαμβεύσαντος. Τὸ πλεονέκτημα τῶν πανηγύρεων τούτων συνίσταται εἰς τὸ ὅτι οἱ ἀγωνιζόμενοι ἵπποι εἶναι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζονται εἰς τὰς ἀμάξας διὰ τὴν ὑπερσίαν τῶν κτημάτων· τοῦτο δὲ εἶναι ἀπόδειξις, ὅτι εἰς τὸν τόπον τοῦτον καταγίνονται νὰ βελτιώσωσι τὴν γενεάν τῆς ὑπερσίας, προσθέτοντες εἰς τὰς ἄλλας ιδιότητας καὶ τῆντις ταχύτητος. Ἐπειδὴ αἱ ὁδοί, κατεσκευασμένοι οὔσαι ἀπὸ τοῦ βλα, εἶναι πολὺ καλαὶ καὶ ὁμαλαί· ὅλα δὲ τὰ ὀγκώδη καὶ βαρέα εἶδη μετακομίζονται διὰ τῶν διωρύγων· ἡ δὲ κίνησις τῶν ἀμάξων εἶναι πάντοτε ταχεῖα, σπανίως τὰς βλέπετε νὰ κινῶνται μὲ τὸ βῆμα· ἀκόμη καὶ ὅταν εἰσκομίζουσι τὸ χόρτον, πηγαίνουσι τρόκ. Ἐπὶ τοῦ πάγου καὶ ἐπὶ τῆς ἀμάξης ὁ Ὀλλανδὸς ἐπιθυμεῖ τὰ τρέχει, ἐξερχόμενος τότε ἀπὸ τὸ σύνθημα φλέγμα του, κυριεύεται ἀπὸ τὴν μέθην τοῦ δρόμου καὶ τὸν καταλαμβάνει ἡ σκοτοδινίασις τῆς κινήσεως, εἰς τρόπον ὥστε βλέπων τις τὸν ὀρμητικὸν τοῦτον Αὐτομέδοντα, ἐπιταχύνοντα ἀκαταπαύστως τὸ βῆμα τῶν ἵππων του, μετὰ δυσκολίας δύναται νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν φιλήσυχον ἐκεῖνον ἄνθρωπον, ὅστις δὲν σπεύδει ποτὲ καὶ τὸν ὁποῖον εὐχαριστεῖ πληρέστατα ἢ βραδεῖα τῶν πλοιαρίων κινήσις. Οἱ καλῆτεροι ἵπποι τῆς Φρίσης εἶναι οἱ τῆς νήσου Ἀμπελάνδης, οἱ ὁποῖοι βύσκουσιν ἐπὶ τῶν προφυλαττομένων ἀπὸ τὰ προχώματα λιθαδίω· ἔχουσιν οὗτοι τὴν κνήμην ἰσχυροτέραν παρὰ τοὺς λοιποὺς καὶ ὁμοιάζουσι κατὰ τὸ σύνολον μὲ τὰς μεσημβρινὰς γενεὰς καὶ μάλιστα μὲ τοὺς Ἀνδαλουσίους ἵππους τῆς Ἰσπανίας. Ὁ κριὸς τῆς Φρίσης εἶναι ἀξιοσημείωτος διὰ τὸ ἀνάστημά του καὶ φέρει ἐξαιρετικὸν δορᾶν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν κρύπτονται ἐντελῶς ἡ κεφαλὴ καὶ οἱ πόδες· βλέπων δὲ τις αὐτὸν, τὸν ἐκλαμβάνει ὡς κινήτὸν δέμα ἐκ μαλλίου, μολονότι δὲ τὸ μαλλὶ τῆς γενεᾶς ταύτης δὲν εἶναι λεπτὸν, οὐχ ἥττον ὅμως αὕτη εἶναι πολὺτιμος ἕνεκα τοῦ ἀφθόνου γάλακτος, τὸ ὁποῖον παράγει.

Ἐν Φρίση εὐρίσκονται, ὡς καὶ ἐν τῇ βορείῳ Ὀλλάνδῃ, γεωπόνοι πολὺ πλούσιοι, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι λίαν περιορισμένος, διότι ὀλίγοι μεταξὺ αὐτῶν εἶναι καὶ ἰδιοκτῆται· ἡ δὲ ἀκατάπαυστος τῶν μισθωμάτων αὐξήσις δὲν ἀρνεῖται εἰς τοὺς μισθωτὰς οὐδεμίαν ὠφέλειαν ἐκ τῆς ὑπερτιμήσεως, ἣν ἔλαβον τὰ προϊόντα τοῦ τόπου, ἀφ' ἧς ἤρχισεν ἡ διὰ τῶν ἀτμοσφαιρῶν

συγκοινωνία μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Εἰς τὸ Γρεϊστρέκ αἱ νομαὶ ἐκμισθῶνται πρὸς 17—21 φράγγα τὸ στρέμμα καὶ μὲ τοιοῦτον μίσθωμα εἶναι ἀδύνατον νὰ ὠφελῆθῃ ὁ ἐνοικιαστῆς πολλά, καθόσον μάλιστα δὲν ἐξέλιπεν ἐντελῶς καὶ ἡ ἐπιζωοτία, ὡς δύναται πᾶς τις νὰ πεισθῇ, βλέπων τὰς ἀνηρητημένας εἰς τὴν εἴσοδον τῶν κτημάτων ἀπαισίους ἐπιγραφάς, δηλοῦσας εἰς τοὺς διαβάτας, ὅτι ἐντὸς αὐτῶν βασιλεύει ἡ νόσος, ἣτις κατὰ τὸ ἔτος 1858 ἀκόμη ἐθέρισε πλέον τῶν 4,000 κερασφόρων ζώων, ἧτοι 2 0/0 ἐπὶ τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὴν ἐπαρχίαν ζώων· ἡ διάρκεια τῶν ἐκμισθώσεων εἶναι κατὰ μέσον ὅρον ἑπταετίας, εἰς δὲ τὴν λήξιν τοῦ συναλλάγματος αἱ ἀναμισθώσεις γίνονται συνήθως διὰ πλειστηριασμοῦ, καθόσον ἐνταῦθα ὁ ἰδιοκτῆτης δὲν φοβεῖται μήπως ἐξαντληθῇ ἡ γονιμότης τοῦ ἐδάφους, ὅπερ φοβοῦνται οἱ ἰδιοκτῆται τῶν καλλιεργούμενων γαιῶν· οὕτω εἰς τὰς παρὰ τὸν Πάδον τῆς Ἰταλίας νομάς, καθὼς καὶ εἰς τὰς τῆς Ζοϊδεςζέας, τὸ αὐτὸ τῆς καλλιέργειας σύστημα παρήγαγε τὸν αὐτὸν τῆς ἐκμισθώσεως τρόπον καὶ τὰς αὐτὰς διὰ τὸν μισθωτὴν δυσαρέστους συνεπειάς· καὶ ταξειδεύων τις ἐν Φρίση, ὡς καὶ ἐν Λομβαρδίᾳ, ἀκούει πολλά παράπονα. Ἀφ' ἐτέρου ὅμως πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὁ βίος τοῦ ἀγρολήπτου εἰς τὴν ζώνην ταύτην εἶναι πολὺ εὐκόλος, διότι μόνον ἐν καιρῷ τῆς συγκομιδῆς τοῦ χόρτου ὀφείλει νὰ ἀναπτύξῃ ἐξαιρητικὴν δραστηριότητα, καθ' ὅλον δὲ τὸν ἄλλον χρόνον ἡ βασιλισσα τοῦ καταστήματος, ἧτοι ἡ σύζυγος τοῦ μισθωτοῦ μὲ τὸ χρυσοῦν διάδημα, κυβερνᾷ τὸ ἐργαστάσιον τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς, δηλ. τὴν ἀποθήκην, ἔνθα εἰσάγεται καὶ δέρεται τὸ γάλα, ὃ δὲ σύζυγος ἐπισκέπτεται τὰς ἀγοράς, τοὺς φίλους καὶ τὰ ἵπποδρόμια, ἢ γυμνάζει τοὺς ἵππους του, μὴ ἀμελῶν οὐδὲ τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐκ φύσεως ζωηρὸν καὶ ἀνεπτυγμένον. Καυχᾶται διὰ τὰς ἀρχαίας αὐτοῦ ἐλευθερίας, διὰ τὴν πρωτότυπον γλώσσαν του, διὰ τὰς λέξεις αὐτῆς, αἵτινες διὰ τῶν εὐήχων καταλήξεων των εἰς α ὁμοιάζουσι τὰς γοθικὰς, καὶ διὰ τὴν εὐγένειαν τῆς γενεᾶς του, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ὡς τὴν πρώτην γερμανικὴν οἰκογένειαν· ἀναφέρει μεθ' ὑπερηφανείας τὰς εἰς τὴν ἐπαρχίαν γεννηθείσας ἐπισιμότητας, οἷον τοὺς δύο ποιητὰς Γύσβερτον Ἰάφιν καὶ Σαλβέρδαν, τὸν περίφημον φιλολόγον Τιβέριον Ἐμστέριον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φράγκ, τὸν ἀξίεραστον καὶ βαθὺν φιλόσοφον, τὸν ὁποῖον ἡ Κυρία Στάελ ἀπεκάλει Πλάτωνα τῆς Ὀλλάνδης. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ κατάστασις τῶν μισθωτῶν ἀπέχει πολὺ τοῦ νὰ θεωρηθῇ ὡς

κακή, οί δὲ ὑπῆρται καὶ αἱ ὑπηρέτριαι αὐτῶν, λαμβάνοντες ἐτήσιον μισθὸν οἱ μὲν 200 αἱ δὲ 150 φράγκα καὶ καλὴν τροφήν, δὲν εἶναι ἀξιολύπητοι· μόνων τῶν ἀπλῶν ἐργατῶν ἡ τύχη δὲν εἶναι καλὴ, διότι ἂν καὶ κατὰ τὸ θέρος τὸ ἡμερομίσθιον τῶν ἀναβαίνῃ εἰς 2 1/2 δραχμάς καὶ ἐν καιρῷ τῆς συγκομιδῆς τοῦ χόρτου ἀκόμη ὑψηλότερα, τὸν χειμῶνα ὅμως μένουσιν ἄνευ ἐργασίας καὶ οὕτω δυστυχοῦσιν, ὥστε, καθὼς ἐλάβομεν πολλὰκις ἀφορμὴν νὰ τὸ παρατηρήσωμεν, εἰς τὰς εὐφόρους ἐπαρχίας οἱ ἀπλοὶ ἐργάται δὲν ἀπολαμβάνουσι συνήθως ἄφθονα τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ συναμα καὶ ἡ βιομηχανία νὰ τοῖς δώσῃ ἐργασίαν τινά. (Ἀκολουθεῖ).

Γεωργικὸς ἀγὼν ἐν Μελοῦν (melun).

Μετὰ ἑπταετίαν ἡ πόλις τῆς Μελοῦν ὑπῆρξε πάλιν τὸ στάδιον τοῦ συναγωνισμοῦ τῶν ἀρχτικῶν θεμάτων τῆς Γαλλίας. Τὸ νὰ ὀνομάσῃ τις ἀπλῶς τὰ θέματα ταῦτα, ὅπου ἡ γεωργία εἶναι τοσοῦτον προχωρημένη καὶ τοσοῦτον εὐτυχῆς, δίδει ἀμέσως τὸ μέτρον τοῦ ενδιαφέροντος, ὅπερ παρῆρχεν ὁ ἀγὼν οὗτος, πρὸς ὃν ὑπῆρξε κατὰ τὸ διάστημα ὀκτῶ ἡμερῶν ἔκτακτος συσσώρευσις θεατῶν, ἐλθόντων ἀπὸ τὰ ἀπώτερα μέρη τῶν χωρῶν ἐκεῖνων. Ἡριθμοῦντο κατὰ τὸν ἐν ἔτει 1857 συναγωνισμὸν τοῦ Μελοῦν 180 κεφαλαὶ τοῦ βοείου εἴδους, 173 προβάτων, 41 τοῦ εἴδους τῶν χοίρων, 48 κατοικίδια ζῶα, καὶ 210 γεωργικὰ ἐργαλεῖα. Ἐφέτος ἐεγράφησαν εἰς τὸν κατάλογον 356 κεφαλαὶ βοείου εἴδους, 245 προβάτων, 51 τοῦ εἴδους τῶν χοίρων, 99 κατοικίδια ζῶα καὶ 812 ἐργαλεῖα. Τὰ προϊόντα τῆς γῆς ἦσαν καλλίτερα καὶ πλειότερα ἢ κατὰ τὸ 1857. Εἰδικὸς ἀγὼν τῆς ἐπαρχίας τοῦ Μελοῦν καὶ τοῦ Φοντενεμπλώ, λαμπρὰ ἔκθεσις τῶν προϊόντων τῆς κηπουρικῆς, ἀγὼν τῆς διὰ τοῦ ἀτμοῦ καλλιεργείας τῆς γῆς, ἀγὼν μουσικὸς, ἐγκαινίσις λαμπρᾶς κρήνης κλ. τέλος πάντων σειρὰ ἐορτῶν, προστήλκυσαν τὴν προσοχὴν καὶ τὴν περιέργειαν τοῦ πλήθους τῶν θεατῶν.

Διπλὴν τύχην εἶχεν ἐφέτος ὁ ἀγὼν τοῦ Μελοῦν. Τὴν παρελθούσαν παρασκευὴν ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς γεωργίας καὶ τῶν δημοσίων ἔργων, ὅστις ἐδαπάνησεν ἀρκετὰς ὥρας, ὅπως σπουδαίως ἐξετάσῃ τὰ εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκτεθέντα